

Kentsel Açık-Yeşil Alanlarda Güvenlik

*

Filiz Çelik
Selçuk Üniversitesi

Öz

Kentsel açık-yeşil alanlar, kentte yoğun olarak kullanılan kamusal alanlar arasında yer almaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde insanlar, boş zamanlarının bir kısmını kentsel açık-yeşil alanlarda geçirmektedir. Kentsel açık-yeşil alanlar, kullanıcılarına yaşam kalitesi, sosyal, kültürel, ekonomik ve sağlık yönünden olumlu katkılar sağlarken bazen olumsuz etkileri de olabilmektedir. Açık-yeşil alanlara ilişkin mekansal özellikler, bakımsızlık, kalabalık, yabancılar, trafik, iklim olayları, sokak hayvanları, suç tehlikesi ve tehdidi kullanıcının güvenlik algısını olumsuz etkilemektedir. Güvenli olmayan, suç tehlikesi ve tehdidi içeren kentsel açık-yeşil alanlar ise kullanıcılar tarafından tercih edilmez. Bu nedenle temel bir ihtiyaç olarak güvenlik, açık-yeşil alanlarda en önemli ihtiyaçların başında gelmektedir. Sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanabileceği mekanlar olarak kentsel açık-yeşil alanlar, kullanıcılarına öncelikle güvenli mekanlar sunmalıdır. Daha sonra ise dinlenme, eğlenme, sosyalleşme ve ait olma ihtiyaçlarını karşılayacak mekanları ve kullanımları sunması beklenmektedir.

Bu çalışmada; bir ihtiyaç olarak güvenlik kavramından yola çıkarak; kent güvenliği ve kentte güvenlik algısı, kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik algısı açıklanmıştır. Türkiye’de kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliği sağlama uygulamaları anlatılmıştır. Güvenli mekanlar oluşturulması ve suçun önlenmesi için tasarım yaklaşımlarına değinilerek güvenli kentsel açık-yeşil alanlar için tasarımda göz önüne alınması gereken konular maddeler halinde açıklanmıştır. Bu çalışmadaki öneriler, daha güvenli açık-yeşil alanlar oluşturmak için peyzaj tasarımı ve tasarım rehberi geliştirmek amacıyla kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Açık-yeşil alan, emniyet, güvenlik, güvenlik algısı, kent güvenliği

Security in the Urban Open-Green Areas

*

Filiz Çelik
Selçuk University

Abstract

Urban open-green areas are among the public spaces heavily used in the city. In most countries of the world people have spent some of the leisure time in the urban open-green areas. Urban open-green areas could make positive contributions to the users in terms of quality of life, social, cultural, economic and health, and sometimes they could also have negative effects. Spatial features, lack of maintenance, crowded, strangers, traffic, climate events, street animals, criminal danger and threat could occasionally have a negative impact on users' security perception. Open-green areas where contain insecure, crime danger and threat are not preferred by users. For this reason, security, as a basic human need, is at the forefront of the most important needs in open-green spaces. First of all, urban open-green areas should provide secure spaces to their users. Afterwards, it has been expected that urban open-green spaces should offer spaces and uses that will satisfy their needs for rest, entertainment, socialization and belonging. In this study; it has been explained the concept of security, urban security and perception of security in the city, perception of security in the urban open-green areas, design concepts for creation of secure spaces and preventing the crime. In Turkey, practices for providing security in urban open-green areas have been described. The topics that need to be considered in design have been explained for the more secure urban open-green spaces. The suggestions of this study could be utilized to develop landscape design and design guideline to create open-green areas that feel safer.

Keywords: Open-green area, safety, security, security perception, urban security

Giriş

İnsanın yaşama hakkı ile temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi huzurlu ve güvenli bir çevrede mümkündür. İçinde yaşadığı çevrede kendisi ve yakınlarının can ve mal güvenliğinin sağlanması ve bunun sürekli hale getirilmesi bireyin en temel kaygısıdır. Çünkü insan, güven içinde yaşamak ister. Güvenli bir çevrenin ilk koşulu, her insanın günlük hayatında kendisini güvende hissedebilmesi; diğer bir koşul ise, toplumsal güvenliğin sağlanmasıdır (Payam, 2014, s. 645).

Güvenlik, pek çok disiplinin çalışma alanına girdiği için farklı kapsamlarda tanımlamak mümkündür. Güvenlik, bireysel ve toplumsal açıdan gerçek veya algısal olarak suç tehditlerinden uzak olmak şeklinde ifade edilebilir (Uluslararası Sivil Toplum Destekleme ve Geliştirme Derneği [STD], 2012, s. 13). Başka bir tanımda güvenlik, güven içinde olma, tehlike bulunmaması hali, emin ve rahat olma durumu şeklinde açıklanmaktadır (Kaypak, 2012, s. 3). Birey veya toplum yaşamında kişiye ötekenden fiili ve sözlü zararın gelmemesi hali olarak da tanımlanmaktadır (Alpkutlu, 2014, s. 285). Başka bir tanıma göre güvenlik, halka açık yerlerde bireylerin saldırı, zorlama ve engellemeye uğramadan bulunabilmeleri, can ve malları için endişe duymamaları şeklinde ifade edilmiştir (Pektaş, 2003, s. 22).

Güvenlik ve emniyet kelimeleri, eş anlamlı olarak kullanılsa da birbirinden farklı anlamlara sahiptir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde göre “güvenlik, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” olarak açıklanırken; “emniyet güven, inanma, itimat ve güvenlik işlerinin yürütüldüğü yer” olarak açıklanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2012, s. 455).

Güvenlik, aynı zamanda bir duygu ve algıdır. Neyin güvenli veya güvensiz olduğu, bireye (yaş, cinsiyet), topluma, zamana, duruma, mekana, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere göre farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda nesnel olmaktan çok öznel bir durum olan güvenlik algısı değişken bir özelliğe de sahiptir. Güvenlik veya güvensizlik, bireyin içinde bulunduğu durumu algılama sonrasında korku, risk, tehdit ve tehlike kavramlarıyla birlikte ifade edilmektedir.

Bireysel, toplumsal, ülkesel ve küresel güvenlik olarak geniş bir kapsama sahiptir. Güvenlik, geniş kapsamlı ve çok yönlü bir kavram olarak asker ve polisi ilgilendiren konuların yanı sıra siyasi, sosyal, ekonomik, teknolojik ve çevresel konuları da içine almaktadır (Kaypak, 2012, s. 2). En önemli özelliği ise insanın temel ihtiyaçları arasında yer almasıdır. Aynı

zamanda kentsel yaşam kalitesi (Aksoy, 2007; Crowe and Zahm, 1994; Geray, 2007), kentsel kalite ve mekan kalitesi (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009; STD, 2012), yaşam endeksi¹ (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]), yaşanabilirlik göstergeleri (Yeang, 2006; Kahraman, 2014; Kundak, 2013) ve kamusal alanların tasarımına ilişkin kalite ölçütleri (Gehl, 2002) arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra güvenlik, çevre psikolojisinin çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır (Ciceralli ve Ciceralli, 2016). Bu nedenle kamusal alanlarda güvenlik, en önemli ihtiyaçların başında gelmektedir.

Bir ihtiyaç olarak güvenlik

İnsan davranışlarını belirleyen bir takım ihtiyaçlar vardır. Abraham Maslow, 1943 yılında insan davranışlarının temelini oluşturan ihtiyaçların neler olduğunu ve ihtiyaçların öncelik sırasını “ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisini” ile açıklamaya çalışmıştır (Güleç Solak, 2017, s.20). Maslow’a göre ihtiyaçlar hiyerarşisi, fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sosyal ihtiyaçlar, değer ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olmak üzere 5 basamaktan oluşmaktadır (Şekil 1) (Maslow, 1943).

İhtiyaçlar hiyerarşisine göre güvenlik, insanın temel ihtiyaçları arasında 2. sırada yer almaktadır. Güvenlik ihtiyacı, kendini güven ve emniyet içinde tehlikeden uzak hissetme, korunma, barınma, korku ve kaygıdan uzak durma ve bunun içinde kural ve yasalara olan gereksinimlerden meydana gelmektedir (Maslow, 1943).

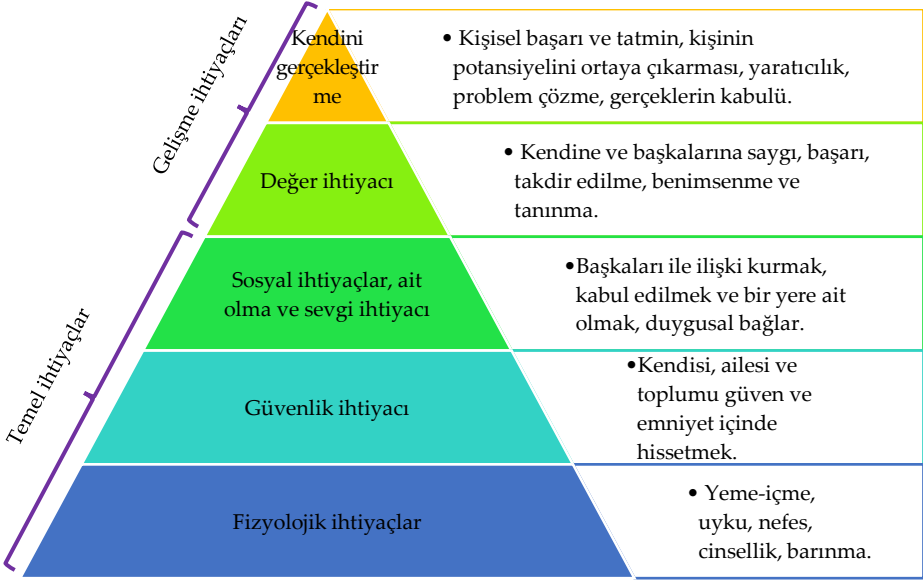
İhtiyaçlar hiyerarşisi teorisi, en temel ihtiyaçlardan alt seviyedeki bir ihtiyaç karşılanmadan bir üst basamağa geçilemeyeceğini ifade etmektedir. Buna göre fizyolojik ihtiyaçlardan sonraki basamak olarak güvenlik ihtiyacı giderilmeden üst basamaktaki sosyal ihtiyaçlar kişiyi herhangi bir davranışta bulunmaya sevk etmez. Dolayısıyla, güvenlik ihtiyacı karşı-

¹ Güvenlik endeksinde ilk sırayı Artvin aldı

İllerde yaşam endeksi; konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, **güvenlik**, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti olmak üzere yaşamın 11 boyutunu kapsamakta ve 41 gösterge ile temsil edilen bu boyutlar tek bir bileşik endeks yapısı içinde sunulmaktadır. Endeks 0 ile 1 arasında değer almakta ve 1’e yaklaştıkça daha iyi bir yaşam düzeyini ifade etmektedir.

Bireylerin en temel ihtiyaçlardan biri olan ve diğer yaşamsal faaliyetlerini sürdürmeleri için ön koşul sayılabilecek güvenlik boyutu endeksinde en yüksek endeks değeri 0,8222 ile ilk sırayı Artvin aldı. Artvin’i 0,7860 ile Sinop ve 0,7697 ile Gümüşhane izledi. Güvenlik endeksinde son sırayı 0,3210 ile Muğla aldı. Muğla’yı, 0,4041 ile Kilis ve 0,4114 ile Antalya takip etti (TÜİK, 2016).

lanmadan bireyin sosyal ihtiyaçları şeklinde tanımlanan; aidiyet, sevgi, kendine saygı ve kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlarını karşılamak adına bir girişimde bulunması mümkün görülmemektedir (Kula ve Çakar, 2015, s. 193).

Şekil 1. İhtiyaçlar hiyerarşisi piramidi (Maslow, 1943)

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre, kentsel açık-yeşil alanların, fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan insanların güvenlik ihtiyacını karşıladıktan sonra sosyal ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanabileceği mekanlar olarak kentsel açık-yeşil alanların, kullanıcılarına öncelikle güvenli mekanlar sunmasının ardından dinlenme, eğlenme, sosyalleşme ve ait olma ihtiyaçlarını karşılayacak mekanları ve kullanımları sunması beklenmektedir.

Kente Güvenlik

İnsanları toplu halde yaşamaya iten nedenlerin başında güvenlik ihtiyacı gelmektedir (Kaypak, 2012, s. 4). Tarih boyunca insanlar, korunma güdüsüyle bir araya toplanarak kentler kurmuş; kendilerini kentte güvende hissetmişlerdir. Buna rağmen Dünya nüfusunun büyük bir kısmının yaşadığı kentler, güvenlik ihtiyacının en çok duyumsandığı yerlerin başında gelmektedir (Kaypak, 2016, s. 36).

İnsanların bireysel güvenliğinin dışında önemli olan bir konu da kişinin bireysel güvenliğini doğrudan etkileyen çevresel faktörler yani kişinin yaşam çevresinin güvenliğidir. Söz konusu yaşam çevresi ise kentlerdir. Dolayısıyla kentlerde yaşanabilir, sağlıklı ve güvenli yaşam çevrelerinin oluşmasında güvenlik kavramı insan yaşamının en önemli gereksinimidir (Ataç ve Gürbüz, 2009, s. 27). Hatta kentlerde yaşam, güvenliğin sağlanmasıyla mümkündür. Kentlerde işlenen suçlar, kent güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Bahar, 2009, s. 271). Günümüzde kentlerde güven-sizliğe neden olan suçun, kentsel mekanla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir (Ataç ve Gürbüz, 2009, s. 27).

Yaşanan çevredeki bütün çekici unsurların yanı sıra güvenlik ve emniyet parametreleri önemli bir yere sahiptir (Kundak, 2013, s. 331). Kent güvenliği, barındırdığı bireylerin yaşam kalitesi göstergelerinin başında gelmektedir. Güvenli bir kentte insanlar, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamlarını korkusuzca sürdürürler. Bu güven algısıyla birlikte, kente dair aidiyet duygusu da gelişir, sadece yerli halkın değil yabancı misafirlerin de güvenli bir şekilde yaşayabilecekleri yaşanabilir kentler ortaya çıkacaktır (STD, 2012, s. 13).

Güvenli kent olgusu, insanlık tarihinde uygarlığın her zaman bir ölçütü olmuştur. 20. yüzyılda, örgütlenmiş toplumlar düzeyinde gelişmenin ölçütü, "insan hakları" kapsamında yer alan "kentli hakları" ekseninde şekillenmiştir. Kent yaşamı, düzenli kentler yaratmak amacıyla, yasaklar üzerine kurulmuştur. Ancak modern çağın gereklerine uygun geliştirilmiş kurallar sayesinde kent yaşantısı, yaşanabilir mekanlarda özgürce sürdürülebilmektedir. Değişim ve dönüşümlerin yaşandığı mekanlar olarak kentlerde topluma ve kente karşı işlenen suçların oluşmaması ve/veya engellenmesi önem kazanmıştır. 21. yüzyılda da geçmişte olduğu gibi kentlerin en önemli sorunu, güvenliğin sağlanması olmuştur (Aksoy, 2007, s. 11).

Güvenlik, insanlar için temel bir ihtiyaç olarak Avrupa Kentsel Şartı'nda da belirtildiği gibi bir yaşam ve kentli hakkı olarak kabul edilmektedir. 18 Mart 1992 tarihinde gerçekleşen Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'na göre Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinlerinin çeşitli haklara sahip olduğu ilan edilmiştir. Avrupa Kentsel Şartı'nda bir kentli hakkı olarak güvenlik konusunda temel ilkeler belirlenmiş ve bu ilkeler "Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi" ana başlığı altında toplanmıştır:

- Net bir güvenlik ve suç önleme politikasının, alınacak önlemlere,

yasal yaptırımlara ve ortak desteğe dayandırılması,

- Yerel güvenlik politikasının güncelleştirilmiş kapsamlı istatistiksel veri ve bilgilere dayandırılması,
- Suçun önlenmesinin toplumun tüm üyelerini ilgilendirmesi,
- Etkili kent güvenliği politikası için emniyet güçleri ve yerel halkın yardımlaşması,
- Uyuşturucu karşıtı yerel politikanın oluşturulması ve uygulanması,
- Suçların tekrarını önleyici programlar ve hapis cezaları yerine alternatif çözümler üretilmesi,
- Yerel güvenlik politikasının temel unsuru olarak mağdurların kollanması,
- Suçların önlenmesine öncelik verilmesi ve buna bağlı mali kaynakların yaratılmasıdır (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü [M.İ.G.M.], 1996, s. 25).

Avrupa Kentsel Şartı çerçevesinde Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kentlilerin sahip olduğu haklardan güvenlik, ilk sırada yer almakta olup "mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent" şeklinde açıklanmıştır. Kentli haklarının gerçekleşmesi bireylerin, dayanışma ve sorumlu hemşeriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine dayandırılmıştır (M.İ.G.M., 1996, s. 1).

2008 yılında ikincisi yayınlanan Avrupa Kentsel Şartı'nda ise "Yeni Bir Kentlilik için Manifesto" başlığı altında yine kentli haklarına vurgu yaparak güvenlik konusu, ulaşım açısından yol güvenliği ve çalışma hayatında iş güvenliği açısından ele alınmıştır (Mimarlar Odası, 2008, s. 1).

Birleşmiş Milletler, İnsan Yerleşmeleri Merkezi, HABİTAT Konferansları'nda özellikle kent güvenliğinin ele alınması için çağrıda bulunmuştur. HABİTAT'ın konuyla ilgili çalışmaları, 1996 yılında İstanbul'da toplanan HABİTAT II Konferansı'nın, "Daha Güvenlikli Kentler İzlenesi"ni uygulamaya koymakla başlamıştır. Bu kapsamda "Kentleri Daha Güvenlikli Yapmak için Bize Yardım Edin" konulu araştırmada, kentsel güvenliğin sağlanmasında merkezi ve yerel yönetimler en önemli aktörler olarak rollerine değinilmiştir (Geray, 2007, s. 50).

Gerek Avrupa Kentsel Şartı'nda gerekse Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda güvenlik konusunda sadece yöneticilerin değil aynı zamanda yerel halkın da sorumlulukları olduğu belirtilmiştir. Türkiye'de de suçla mücadele ve güvenliğin sağlanmasında sorumluluk sadece devletin güvenlik hizmeti veren kamu kurumlarının (askeri güçler, emniyet teşkilatı,

yerel yönetim, kaymakamlık, valilik, zabıta) değil aynı zamanda farklı aktörlerin de sorumluluk alanına girmektedir. Bu açıdan birey, aile, toplum, sivil toplum örgütleri, araştırma merkezleri, üniversiteler, eğitimciler, planlamacılar, tasarımcılar, sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, psikolojik danışman ve rehberlik uzmanları geniş kapsamlı olan güvenliğin sağlanması ve güvenlik algısının pozitif olması için işbirliğine dayalı bütüncül çalışmaları gerçekleştirmelidir.

Kentte Güvenlik Algısı

Kentte yaşayan insanlar, günlük yaşamlarında kullanmış oldukları kentsel mekanlara karşı bir farkındalık yani bir algı geliştirirler (Ataç, 2008: s. 55). Mekan, hareketle algılanır ve algılama duyular aracılığıyla gerçekleşir. Algılamayla birlikte mekan deneyimlenir yani yaşayarak herhangi bir yere veya mekana ait biçimsel ve nesnel özellikler geçici olarak bellekte depolanır. Mekanda kalış süresine ve kullanım çeşitliliğine göre o mekan bireyde belirli anılarla anlam kazanır. Bütün bu algılama süreci kişiye, kişinin dünya görüşüne ve yaşadığı coğrafyadaki kültürüne göre değişkenlik gösterebilmektedir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2006, s. 133). Güvenlik de kentsel mekanın deneyimlenmesi sonucu oluşan bir duygu ve algıdır. Kentsel alanlarda fiziksel çevrenin niteliği, tasarım özellikleri, içinde barındırdığı unsurlar ve çevre koşulları bireylerin güvenlik duygusunu ve suç korkusunu etkilemektedir (Şahin, 2016, s. 107). Bu nedenle kişilerin mekanı nasıl algıladıkları ve mekanın kişilerde ortaya çıkardığı farklı algılara neden olan fiziksel özellikleri güvenlik algısı, suç tehdidi ve suç olaylarının ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Güvenlik duygusu özellikle sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkların bulunduğu kentsel alanlarda suç korkusuyla ilişkili bir problem konusudur (Apak vd., 2002, s. 65).

Bir kenti güvenli olmaktan uzaklaştıran nedenler arasında;

- Hızlı nüfus artışı, nüfus hareketliliği (mülteci ve yerel halkın hareketliliği), göç ve sosyal kontrolün azalması,
- Yabancılar ve istenmeyen kişiler (evsizler, madde bağımlıları, dilenciler, sokak çocukları ve başıboş gençler),
- Suç ve suçlu oranlarındaki artış,
- Örgütlü suç ve terör,
- Yerel çatışmalar ve toplumsal şiddet (Kaypak, 2012, s. 17),
- Karmaşa ve düzensizlik,
- Ekonomik durum (işsizlik ve gelir seviyesinin düşük olması),
- Trafik sorunu,

- Yangın ve kazalar gibi çeşitli olaylar,
- Doğal afetler (deprem, ani iklim olayları ve sel),
- Çevre sorunları (hava, su, toprak ve gürültü kirliliği),
- Mekansal özellikler (kentsel çöküntü alanları, terk edilmiş ve kullanılmayan yerler, savunulamayan alanlar, karanlık, loş ve kuytu yerler, bakımsızlık) yer almaktadır (Şahin, 2016; STD, 2012).

Kentin fiziksel çevresinin algısal ve zamansal durumlarına ait özellikler güvenlik algısı açısından önemli konulardır. Mekansal özellikler, planlama ve tasarımcılar tarafından farklı açılardan ele alınarak kentlerin daha güvenli olması için çalışmalar yürütülmektedir.

Kentte güvenlik algısı, insanların yaşadıkları mahallede ne kadar güvende hissettikleri araştırarak ölçülebilir (Bedimo-Rung et al., 2005, s. 165). Greene (2003), Latin Amerika'da yaptığı güven/güvensizlik hissi çalışmasında, çalışma için seçilen kentsel mekanlarda mekan kullanıcıları ile yapılan anket ve ortak çalışmalar sonucunda, genel olarak bir çok kentsel mekan için geçerli olabilecek, güven/güvensizlik algısını oluşturan 6 faktör tanımlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Güven algısı bileşenleri (Greene, 2003, s. 18)

Görülebilir alan	Görsel kontrol
Aydınlatma	Caddeye bakan pencereler
Ağaç ve çalılar	Otobüs duraklarının varlığı
Sokak genişlikleri	Ayırıcıların şeffaflığı
Kentsel ızgara sistem	Diğer yayaların konumları
Sosyal ağlar	Mekanın kullanımı
Komşularla tanışma derecesi	Taşıt akışı
Komşuluk bilgileri	Otobüs güzergahları
Komşuluk ilişkileri	Kent mobilyaları
Potansiyel yardım	Tehlike faktörleri
Polisin varlığı	Eğlence mekanları/içki satılan yerler
Evlerin giriş kapıları	Terkedilmiş ve ıssız alanlar
Telefon kulübelerinin varlığı	Yoksulluk düzeyi
Ticari birimler	Genç suçlu grupları
	Gecenin etkisi

Greene (2003)'in araştırma sonuçları, güvenliği hissetmede önemli olan beş değişkeni ortaya koymuştur:

- Aydınlatma, parklar, caddeler ve otobüs duraklarında güvenlikle ilgili temel faktör olarak tanımlanmıştır.
- Yaya akışının güvenliği arttırdığı ve hatta soyulma riskini azalttığı düşünülmektedir.

- Açık alanlarda daha fazla görsel kontrol sağlayan mekanlar tercih edilmiş; “daha az gizem” içeren mekanlar pozitif olarak nitelendirilmiştir.
- Ağaç ve çalılık alanlar, genellikle güvensizlik kaynağı olarak görülmektedir. Ağaç ve çalılar, gölge ve karanlık alanlar oluşturduğu için suçlulara potansiyel bir saklanma yeri ürettiği düşünülmektedir.
- Sınır elemanlarıyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir grup tarafından sokaklarda güvenliği artırdığını hissettikleri için güvenli; diğer bir grup tarafından sokaklarda özgürlüğü kısıtladığını hissettikleri için güvensiz olarak nitelendirilmiştir (Greene, 2003, s. 9,10).

Buna göre bir mekanın kentli tarafından “güvensiz” olarak algılanma nedenlerinin başında öncelikle kişi üzerinde baskı olacak şekilde çevre tarafından görülebiliyor olmak ve kendini rahatsız hissedecek şekilde çevresini görüyor olmak yer almaktadır. Görülebilirliğin sağlanmasında; yolların genişlikleri, ağaç ya da diğer peyzaj elemanlarının, kent mobilyalarının konumu ya da ayırıcı elemanlarının varlığı gibi etmenler önem taşımaktadır. Bunların dışında özellikle aydınlatmanın yeterli olması, güvenlik güçlerine erişebilirlik, karma kullanımlarla günün her saati canlı olan mekanlar ve bakımlı bir kentsel çevrenin de güvenlik hissini arttırdığı ortaya çıkmıştır. Komşuların ya da o mekanı sürekli kullananların birbirleriyle olan ilişkileri özellikle resmi olmayan izlemenin sağlanması açısından da önemli görülmüştür (Greene, 2003).

Kentlerde yaşanan suç ve kişiler üzerinde yarattığı korku, kentlilerin günlük yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durum bir yandan kentlerde sakınılan ya da kullanılmayan kentsel çevrelerin artmasına neden olurken, diğer taraftan kentlilerin yaşadıkları yerden memnun olmaması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle suçun kent ve insan üzerindeki etkisinden yola çıkan kent sosyologlarının, suçlu mekan ve o mekanı kullanan kişilerle ilişkilendirdikleri araştırmaları sonucunda, kentsel mekanda fiziksel ve sosyal çevrelerin ya da kullanıcıların birbirleriyle ve çevresiyle olan ilişkilerinin, mekandaki güvenlik ve suç ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Bu da güvenli kent mekanlarının oluşturulmasında öncelikle o mekanda suçlu oluşturan ya da suça neden olan mekansal özelliklerin saptanması ve orada yaşayan ya da o mekanı düzenli olarak kullanan insanların yaşadıkları/kullandıkları yeri nasıl algıladıklarının çözümlenmesi gerektiğini doğurmaktadır (Ataç, 2007, s. 18).

Kentsel Açık-Yeşil Alanlarda Güvenlik Algısı

Yapılan çalışmalar, zaman zaman kentsel açık-yeşil alanların, suçun

yaygın olduğu, kaçınma davranışına yol açan tehlikeli ve güvensiz yerler olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle uyandırdıkları korkudan dolayı açık-yeşil alanlar özellikle güvenlik ve kriminolojik açıdan yanlış anlaşılmalıdır (Alvim, 2016, s. 1).

1990'lı yıllarda Gençlik Parkı güvenli ve rahat kullanılabilir bir mekan olmaktan çıkmıştır. Köprü altında uyuyan ve havuzda oynayan sokak çocukları, tinerciler, işsiz ve kimsesiz insanlar parkı mesken edinmiş, kullanıcıları rahatsız etmeye başlamıştır. Belediyenin 1990 yılında parkın girişini serbest bırakması bu olayların başlamasına neden olmuş; parkın sosyal ve kültürel yapısını değiştirmiştir. Zaman içerisinde yavaş yavaş işlevini kaybetmeye başlayan Gençlik Parkı'nın hızlanan olumsuz değişimi 2000'li yıllarda da devam etmiş ve Gençlik Parkı güvenlik nedeniyle kullanılamaz hale gelmiştir (Boyacı, 2010, s. 73). Ankara için tarihi öneme sahip olan Gençlik Parkı, yenilenmiş ve güvenlik önlemleri alınmış olarak 2009 yılında tekrar kent halkının kullanımuna kazandırılmıştır.

Başarılı bir mekanın temel bir unsuru olarak güvenlik ve emniyet duygusu ile ilişkilendirilmesi beklenmektedir (Arjmand, 2017, s.129). Bir parkın tasarımı, insanların güvenlik konusundaki algıları ve mekanı kullanma isteği üzerinde doğrudan etkili olabilir. "Project for Public Spaces" tarafından yapılan bir çalışmada park kullanıcılarının yüksek riskli ortamlarla ilişkilendirdikleri fiziksel özellikler Tablo 2'de belirtilmiştir (Project for Public Spaces [PPS], 2009).

Tablo 2. Parklarda risk oluşturan fiziksel özellikler (PPS, 2009)

Açık-yeşil alanlarda güvenlik açısından risk oluşturan faktörler	
Zayıf aydınlatma	Ağaç ve çalılık alanlar
Kafa karıştırıcı düzen	Gizlenme alanları
Fiziksel ve işitsel yalıtım	Bakımsızlık, yetersiz bakım
Zayıf görüş	Vandalizm/tahribat
Yardıma erişim olmaması	İstenmeyen kişilerin varlığı

Amerika Birleşik Devletleri'nde Adalet Bakanlığı, Toplum Odaklı Polis Hizmetleri Ofisi'nin desteğiyle, Hilborn (2009) tarafından gerçekleştirilen "Kent Parklarında Suç ve Düzensizlikle Mücadele" konulu çalışmada kent parklarında fiziksel çevrenin risk ve korunma faktörleri Tablo 3'te belirtilmiştir. Risk oluşturan faktörler aynı zamanda korunmayı da sağlayan faktörlerdir. Bu faktörler tasarım aşamasında dikkate alınrsa daha güvenli kent parkları oluşturulabilir. Böylece parkların güvenliği için sonradan önlemler alınmasına gerek olmayabilir (Hilborn, 2009, s. 26).

Tablo 3. Kent parklarında fiziksel çevrenin risk ve korunma faktörleri (Hilborn, 2009, s.26)

Fiziksel çevrenin risk ve korunma faktörleri	
Aydınlatma	Aktivite kaynakları
Görüş hatları	Bakım
Hareket tahminleri	Kullanım çeşitliliği
Tuzaklar	Resmi gözetim
İşaretler	Yalıtım

Güvenlik, açık-yeşil alanda kullanıcılarının kişisel güvenliğini ifade eder ve park kullanımında önemli bir engel oluşturmaktadır (Bedimo-Rung et al., 2005, s. 165). Güven probleminin olduğu ve suç korkusu ile yaşayan bir birey sosyal yaşamdan kopabilir ve dolayısıyla kendisini gerçekleştirme anlamında eksik kalabilmekte, yaşam kalitesi düşmekte ve sonuçta doyumsuz ve mutsuz bir insan haline dönüşmektedir (Kula ve Çakar, 2015, s. 198).

Güvenli bir kent parkı; parkın tasarım, bakım (Şekil 2) ve polisle ilgili faaliyetlerin birlikte yürütüldüğü ve böylece halkın parkı güvenli bir yer olarak gördüğü, düzenli olarak gitmek istediği ve boş zamanlarını parktaki etkinliklerle değerlendirdiği dinamik bir yerdir. Suç ve düzensizlik, sınırlı olup parkın farklı gruplar tarafından kullanımı tolere edilebilir. Yasal faaliyetler, parkta baskın faaliyetlerdir. Yerel halk parka değer verdiği için “sahiplik” duygusu taşır ve sosyal kontrol sağlamak için koruyucu olarak görev yapan yeterli sayıda kullanıcı vardır. Ayrıca, yerel halk, müdahale gerektiğinde park yönetimi ve polis tarafından yapılan resmi müdahaleleri de desteklemektedirler (Hilborn, 2009, s. 5).

Şekil 2. Ankara (Anonim, 2017) ve Uşak'ta (Anonim, 2013) parklarda bakım/sızlık etkisi

Hilborn (2009), insanların bir parkı güvenli olarak gördüklerini anlamının işaretlerini 4 madde ile ifade etmiştir:

- Ebeveynler parka çocuklarını götürür,
- Kadınlar da erkekler kadar parka gider,
- Yaşlılar düzenli olarak parkı ziyaret eder,
- Çalışanlar öğle yemeğini parkta yer ya da öğlen arası parkta dinlenmek için mola verirler.

Parkların güvenliği, parkın konforunun ve imajının kullanıcılar tarafından algılanmasında önemli bir etkidir. Güvenlik park çevresinde başlar. Alan üzerinde denetimin sağlandığını hissetmek, alanı görebilmek, tehlike anında kolayca kaçabilmek ve çevreden destek alabilmek, o yerin daha güvenli hissedilmesini sağlar. Güvenli park çevreleri için güvenlik personelinin, telefona ulaşımın ve ilk yardım ünitelerinin sağlanması gereklidir. Park içerisinde açık görüş sahalarının olması da güvenliğin algılanmasında etkilidir. Açık görüş sağlayan alanlar, kullanıcılar için tehdit unsuru olabilecek kişilerin varlıklarının belirlenmesine yardımcı olur (Yücel, 2007).

Açık-yeşil alanlarda dikkat edilmesi gereken diğer temel güvenlik konuları, çocuk oyun alanı ve oyun elemanlarının güvenliği, donatı elemanlarının kullanıcıya uygunluğu, genel ekipman güvenliği, yollar, girişler ve çıkışlar, aydınlatma ekipmanı, işaret ve tabelalar, yardım imkanları ve uygun döşemedir (Neisiani et al., 2016, s. 52).

Türkiye’de Kentsel Açık-Yeşil Alanlarda Güvenliğin Sağlanması

Açık-yeşil alanlarda güvenlik açısından sorun yaratan faktörler arasında mekansal özellikler, bakımsızlık, kalabalık, yabancılar, istenmeyen kişilerin varlığı, trafik, iklim olayları, sokak hayvanları, suç tehlikesi ve tehdidi yer almaktadır. Türkiye’de kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik resmi gözetim yoluyla suçun önlenmesi veya suça müdahale edilerek sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda kentlerde yerel yönetimler, valilikler, Zabıta Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü iş birliği içerisinde görev yapmaktadır.

Türkiye’de kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliği sağlama çalışmalarında, bakım çalışmaları dışında mekanın özelliklerinden kaynaklanan güvenlik sorunları ve diğer faktörler geri planda kalmaktadır. Özellikle tasarım aşamasında açık-yeşil alanlarda güvenliği sağlayacak çözümler göz ardı edilmektedir.

Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliği sağlamak için yerel yönetimler tarafından güvenlik kameraları ve özel güvenlik birimleri yaygın olarak tercih edilmektedir. Ayrıca Zabıta Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü de açık-yeşil alanların güvenliği için çalışmaktadır.

Güvenlik kameraları: Özellikle çok geniş alana sahip açık-yeşil alanlara yerleştirilen kamera sistemleri ile 24 saat boyunca alan izlenmektedir. Kamera izleme odasından alanı izleyen görevliler, özel güvenlik veya emniyet birimlerinin duruma veya olaya en kısa sürede müdahale etmesini sağlamaktadır. Güvenlik kameralarının varlığı, suça eğilimli kişiler için caydırıcı bir rol oynarken kullanıcıların kendini daha güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

Özel Güvenlik: Yeni 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası'nda, "güvenlik" ibaresi bulunmamakta ancak 5393 sayılı Temel Belediye Yasasında güvenlik konusu, "hizmet yüklenmeleri" arasında sayılmaktadır. Belediyelerin sorumlulukları altındaki açık-yeşil alanlar, kimi zaman büyük bir park, kimi zaman bir yaya bölgesinin tamamı olabilmektedir. Belediye sınırları içindeki bazı parklar, kimi zaman basit bir bahçe düzenini aşmakta ve vatandaşların dinlenmesi için oturma grupları, seyir alanları ve su oyunları içeren havuzlar, ışıklandırma sistemi ile birlikte kültür etkinliklerinin yapılacağı geniş park alanları oluşturulmaktadır. Çoğunlukla maddi değeri de yüksek projelerle gerçekleştirilen bu parkların korunması büyük sorun olmaktadır (Fırat, 2008, s. 220). Bu nedenle yerel yönetimler, özel güvenlik birimleri ile açık-yeşil alanların güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Özel güvenlik birimleri ise valilik ve Zabıta Müdürlüğü'nün sorumluluk ve denetimi altındadır.

Genellikle Türkiye'de açık-yeşil alanlarda güvenliğin sağlanması için yerel yönetimler, özel güvenlik hizmet alımı yapmaktadır. Güvenlik kameralarına ek olarak motorize, piyade ve özel eğitimli atlı güvenlik görevlileri kent halkının parkları huzur ve güvenle kullanması için çalışmaktadır. Ankara'da ise açık-yeşil alanlarda güvenlik, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bir şirketi olan ANFA Güvenlik tarafından sağlanmaktadır (Şekil 3). Özel güvenlik hizmeti sunmaya 1992 yılında başlayan ANFA Güvenlik, 5188 sayılı yasa gereklerine göre 2005 yılında şirketleşme süreci sonrasında can ve mal güvenliğini korumaya yönelik güvenlik hizmeti vermeye devam etmektedir (ANFA, 2017).

Şekil 3. Ankara’da parklarda güvenliği sağlayan özel güvenlik birimi (ANFA, 2017)

Zabıta Müdürlüğü: Zabıta Müdürlüğü’nün görev, yetki ve sorumlulukları arasında “belediye binasında, ek hizmet binalarında ve özel güvenlik izni alınan diğer yerlerde güvenlik hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak” yer almaktadır. Zabıta Müdürlüğü’ne bağlı İdari, Yazı İşleri ve Stratejik Planlama Amirliği’nin “Zabıta Destek Hizmeti ve Özel Güvenlik Personeli Hizmet Alımı ihale iş ve işlemlerini yürütmek” ve “belediyenin özel güvenlik kapsamına alınması istenen yerlerinin izin alma işlemlerini gerçekleştirerek özel güvenlik izinleri alınan bu yerlerde güvenlik hizmetinin aksamadan yürütülmesini sağlama” sorumluluğu vardır.

03.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili imar yönetmeliklerine göre belediye ve mücavir alan sınırları içinde güvenlik tedbirleri alınması gerekli görülen arsaların çevrilmesini sağlamak, açıkta bulunan kuyu, mahzen gibi yerleri kapatılarak zararlarını ve tehlikelerini gidermek, yıkılacak derecedeki binaları boşalttırmak, yıkım kararlarının uygulanmasında gerekli tedbirleri almak, ruhsatsız yapılan inşaatları tespit etmek ve derhal inşaatı durdurarak belediyenin fen kuruluşlarının yetkili elemanlarıyla birlikte tutanak düzenlemek ve haklarında kanuni işlem yapmakta Zabıta Müdürlüğü’nün güvenlikle ilgili diğer görevleri arasındadır (Anonim, 2007).

Emniyet Genel Müdürlüğü: Emniyet Genel Müdürlüğü’nün illerde Mobil Park Polisi ve Toplum Destekli Polislik uygulamaları da hem kent güvenliği hem de açık-yeşil alanların güvenliğini sağlamaya yöneliktir.

Mobil Park Polisi Projesi, parklarda yaşanan güvenlik zafiyetlerinin tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınmasının sağlanması, yaşanacak olumsuz olaylara en hızlı şekilde müdahale edebilmek ve vatandaşların güvenli parklarda huzur içinde vakit geçirmelerini sağlayabilmek amacıyla 2016 yılında uygulamaya geçirilmiştir (Şekil 4). Mobil Park Polisi, parklarda meydana gelen olaylar ile ilgili istatistiki veriler çıkararak karşılaşılan olumsuzluklara yönelik yeni stratejiler geliştirilmekte ve vatandaşların parklardan güvenli bir şekilde faydalanmalarını sağlamaktır (Anonim, 2017a).

Türkiye genelinde kamu kullanımına açık olan park ve bahçelerde belirli aralıklarla Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) tarafından operasyonlar gerçekleştirilmektedir. 2017 yılındaki uygulama, temel insan haklarına saygılı, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas dengeye önem veren bir yöntem ile mevcut huzur ve güven ortamının devamının sağlanması, suç işleme amaçlı olanların caydırılması, aranan şahıs ve araçların yakalanması için 30 Büyükşehirde kurulan Mobil Park Polisi Ekipleri ve 51 il Asayiş Şube Müdürlüklerine bağlı ekipler ile 24 Temmuz 2017 tarihinde eş zamanlı olarak 17.00-20.00 saatleri arasında polisin sorumluluk alanındaki parklarda gerçekleştirilmiştir² (Şekil 5). Yapılan denetimler sonucunda kullanıcılar, parklarda kendilerini daha güvende hissettiklerini ve daha rahat olduklarını ifade etmişlerdir (EGM, 2017).

² **Park ve bahçelerde huzur operasyonu gerçekleştirildi.**

Vatandaşların huzur içinde parkları kullanabilmesi ve yapılan yatırımların kıymetlendirilebilmesi amacıyla, Asayiş Daire Başkanlığı koordinesinde 30 Büyükşehirde 5 Haziran'da Mobil Park Polisleri uygulaması faaliyete geçirildi. Proje kapsamında 148 ekipte 439 polis memuru ve 147 zabıta memuru görevlendirildi. Büyükşehir Belediyesi bulunan 30 ilde görev yapan park polisleri zaman içerisinde 51 ilde daha faaliyete geçirildi.

"Türkiye Huzurlu Parklar" uygulamasında yüzlerce kişi gözaltına alındı.

Vatandaşların dinlenebilmesi, spor yapabilmesi, sohbet edebilmesi, gezebilmesi ve çocukların arkadaşları ile hoşça vakit geçirip oyun oynayabilmesi için her yıl belediyeler tarafından yüklü miktarda kaynak kullanılarak yapılan parklarda vatandaşların huzurunun sağlanması amacıyla Türkiye genelinde "Huzurlu Parklar" uygulaması hayata geçirildi.

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı koordinesinde, 81 ilde 7.968 personelin katılımıyla 4.381 parkta "Türkiye Huzurlu Parklar" uygulaması başlatıldı. Gerçekleştirilen denetimlere, 2.471 ekipteki 7.968 personel ile 39 detektör köpek katıldı. Mobil Park ekipleri projesinin hayata geçirildiği yaklaşık 1,5 aylık dönemde 6.830 parkta gerçekleştirilen denetimlerde, çeşitli suçlardan aranan 443 şüpheli yakalandı (Milliyet, 2017).

Şekil 4. Mobil Park Polisi (EGM, 2017)

Şekil 5. Park ve bahçelerde huzur operasyonu (EGM, 2017)

Toplum Destekli Polislik, suçla mücadele ve güvenlik politikalarının uygulanmasına toplumun katılım ve desteğinin sağlanmasına dayanmaktadır; öncelikle toplumsal beklentilerin ve taleplerin karşılanması bu anlayışın odak noktasını oluşturmaktadır. Toplum Destekli Polislik ile öngörülen amaçlar arasında kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliği sağlamaya yönelik amaçlar vardır. Bunlar:

- Suçlarda meydana gelen sayısal artışla birlikte toplumda ortaya çıkan genel güvensizlik hissini azaltmak,
- Çevresel koşulların etkisiyle kişilerde görülmeye başlanan kişisel güvensizlik algılamasının izlerini azaltmaya çalışmak,
- Toplumda oluşan güvenlik kaygısı ve suç korkusunu azaltarak kentlerdeki yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunmak, toplumda güvenlik bilincini ve duyarlılığını artırmak,
- Suç analizi ve hizmet alanlarına ilişkin analitik çalışmalar yapılmasını sağlamak,
- Önleyici güvenlik hizmetleri kapsamında programlar ve kampanyalar düzenlemek,

- Güvenlik konusundaki toplumsal gereksinimlere ve taleplere cevap verebilmek için hizmetlere uygun nitelikte uygulama modelleri geliştirmektedir (EGM, 2017).

Güvenli Mekanlar ve Suçun Önlenmesi için Tasarım Yaklaşımları

“Fiziksel çevredeki fırsatlar suçun başlıca sebebidir” görüşü, suçun önlenmesi ve güvenli mekanlar için kentsel tasarım alanına giren çalışmaları destekleyen temel motivasyondur. Bu çalışmalardaki bir diğer amaç ise sadece “suç” olayını önlemek değil, kişilerin suçun varlığıyla bağlantılı olan endişesi ya da başka bir deyişle suç korkusunu da önlemektir. Bu bağlamda suç ve suç korkusunun önlenmesi ile kentsel mekanın güvenliğine yönelik düzenlemeleri içeren tasarım yaklaşımları:

- Savunulabilir mekan,
- Mekan dizim analizi,
- Çevresel tasarım aracılığıyla suçun önlenmesidir (Düzgün, 2007, s. 7).

Savunulabilir mekan, mekan dizim analizi ve çevresel tasarım aracılığıyla suç önleme yaklaşımları dikkate alınarak kentsel açık-yeşil alanların güvenli yerler olması sağlanabilir.

Savunulabilir mekan

Savunulabilir mekan teorisiyle Newman (1972), stres, kargaşa ve kontrolsüzlüğün yaygın olduğu, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı, çoğunlukla çok katlı ve yoğun konut alanlarında suç oranlarının artmasına karşılık tasarımla alınabilecek önlem ve yapılabilecek müdahaleleri açıklamıştır. Newman (1996), bir kentsel mekanın fiziksel özelliklerinin, o mekanda yaşayan ya da o mekanı sürekli olarak kullanan kişilerle, potansiyel suçluların sosyal davranışlarını doğrudan etkilediğini ileri sürmüştür ve mekanda uygulanacak fiziksel müdahalelerin bu durumu olumlu yönde değiştirebileceğini savunmuştur. Dolayısıyla Newman’a göre, kentsel mekana yapılacak fiziksel müdahale ile oradaki sosyal yaşamı kuvvetlendirmek, suça yönelik izlemeleri kolaylaştırmak ve mekanın doğal yollarla kendini suça karşı koruyabilmesini sağlamak mümkündür. Savunulabilir mekan, 4 tasarım unsuruna göre oluşturulabilir. Bunlar, bölgesellik, doğal gözetim, çevresel görünüm ve çevre/muhitten oluşan savunulabilirliktir.

Bölgesellik: Bir alanın belirli bir kişiye ya da kamuya ait olması ve alandaki birtakım göstergelerle bu aitliğin hissettirilmesi anlamına gelmektedir. Bu alanın kullanıcıları sadece yasal kullanıcılardır. Alanların

özel mülkiyete sahip olduğu ve bir sahiplilik bildirdiği görünen ya da hissettirilen ayırcılarla belli edilir.

Doğal gözetim: Resmi ve gayri resmi izleme ile gerçekleşir. Gayri resmi izleme, kamusal alanda ya da mahalle ölçeğinde komşuların izlemesi ile gerçekleşir. Resmi (yasal) izleme ise bir güvenlik görevlisinin ya da bir korumanın bir alanı gözleme işini yapması durumudur (Ataç, 2008; s. 45). Yani bir yerdeki tasarım unsurlarının gözetim fırsatını oradaki kişilere vermesidir. Bu şekilde olabilecek suç unsurlarının çevredekilerin gözetimi korkusuyla azaltılması hedeflenir (Cicerali ve Cicerali, 2016).

Çevresel görünüm: Toplumdan izole olmayan fakat aynı zamanda da potansiyel suçluya karşı suçun işlenmesi için çekici görünmeyen bina, mahalle ya da bir kentsel mekanın oluşturulması hedeflenir (Ataç, 2008; s. 45). Çevrenin görünümü, yapılı bir ortamın ve bu ortamda var olan ve hissedilen yönetim şekli o çevrenin algılanmasını etkiler. O yerin temiz, iyi bakımlı ve düzenli bir yer algısı oluşturabilmesi aynı zamanda birileri tarafından ilgilenildiği ve kontrol edildiği anlamını taşır (Cicerali ve Cicerali, 2016).

Çevre/muhit: Bir yerin kendisinin güvenli olması önemli olduğu kadar o yeri çevreleyen komşu birimlerin de güvenli olması suçun azaltılması bakımından önemlidir (Cicerali ve Cicerali, 2016). Bir kent parçasının, binanın ya da mahallenin bulunduğu çevre, suç açısından durumunu ifade eder. Bu durum muhitin çok suç işlenen, nadir suç işlenen ya da suç işlenmeyen bir yer olup olmadığını ortaya koyar (Ataç, 2008; s. 45).

Savunulabilir mekan teorisi, açık-yeşil alanların doğal gözetimini en üst düzeye çıkarmak için yapılı çevredeki tasarım değişikliklerini içerir. Tasarım değişikliklerine örnek olarak sokakların yaya kullanımına ayrılması ve yürüyüş yollarının yeniden tasarımı verilebilir. Savunulabilir mekan uygulamaları, doğal gözetimi arttırarak açık-yeşil alan kullanımını teşvik edebilir (Welsh, 2010, s. 9).

Mekan dizim analizi

Mekan Dizim Analizi, Bill Hillier ve Julianne Hanson tarafından 1970'lerin sonunda ortaya koyulmuştur. Mimarların fiziksel çevrelerin sosyal özelliklerini keşfetmek amacıyla oluşturdukları bir kavramdır. Tasarıma farklı bir bakış açısı getiren bu kavram, daha sonraları suç ve mekan arasındaki ilişkiyi anlamak ve suçu önlemek için de kullanılmıştır.

Bu kavrama göre mekansal yapılandırma, insanların bir alanda sürdürdükleri yaşam şekillerini oluşturmalarında oldukça etkilidir. Tahminlere

dayalı bir kavramdır ve amacı mekanın insanlar üzerindeki etkilerini bulmaktır. Bu kavramla bağlantılı yapılan çalışmalar, mekanların bileşenlerine ayrılabilmesi ve kişilerin tercihlerinin analiz edilmesi sonucunda mekanların göreceli ilişkilerini ve bütünleşmeyi tanımlayabilen harita ve grafikler üretmeye yöneliktir. Suçu önleme konusundaki bu yaklaşım 4 açıdan irdelenebilir:

- Mekanın kullanıcılarının diğer kişilerden yalıtılmasının ve çıkmaz sokak örüntülerinin suçu engelleyemediğini ortaya koyar.
- Bütünleşmiş kentsel dokunun ve toplumsal faaliyetler yönünden daha aktif mekanlar yaratmanın suçu önleyeceğini savunur.
- Bir bölgede yaşayanların mekanlarını kontrol etme kapasitesinin arttırılması dışında, o mekandan olmayan ama sadece “oradan geçenleri” bile göz ardı etmeden mekanın kontrol potansiyelini arttırmayı hedefler.
- Güvenlik kavramını genel olarak veya bölge özelinde algılamaya çalışır (Düzgün, 2007, s. 7).

Çevresel Tasarım Aracılığıyla Suç Önleme

Suç önleme stratejilerinin sadece Emniyet Müdürlüğü yani polise ait olan sorumluluk alanını aşip aynı zamanda kent plancıları, tasarımcılar, eğitimle ilgili otoriteler, belediyeler, sivil toplum örgütleri, aileler ve bireyler gibi pek çok aktörün sorumluluk alanına girdiği görülmektedir (STD, 2012, s. 201).

İnsan davranışları ile mekan arasında yoğun bir ilişki ve karşılıklı etkileşimden bahsetmek mümkündür (Kahraman, 2014, s. 76). Yapılan çalışmalar suç ve mekan arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu; niteliksiz-köhnemiş mekanların suçlunun barınması, suçun beslenmesi ve gelişmesi için uygun ortamlar hazırladığını; sosyo-ekonomik açıdan düşük tabakanın yaşadığı mekanların ise suçu çektiğini ortaya koymuştur (STD, 2012, s. 273).

Tasarım yoluyla suçun önlenmesi yaklaşımı çevresel kriminolojide kilometre taşı olarak kabul gören kırık cam teorisi, rutin aktivite teorisi, suçun geometrik teorisi, rasyonel seçim teorisi ve suç deseni teorisinin katkısıyla ortaya çıkmıştır. Her bir teorinin içeriğinde çevrenin suç davranışına olan etkisi önemli yer tutmakta ve bu yaklaşımlar çevresel tasarıma yön göstermektedir (Cicerale ve Cicerale, 2016).

Kriminolojide mekanın özelliklerine dikkat çeken akım, çevresel tasarım ile suç önleme (Crime Prevention Through Environmental Design-CPTED) teorisi, ilk olarak, bir kriminolog olan Ray Jeffery (1971) tarafından ortaya atılmış ve Timothy Crowe tarafından geliştirilmiştir (Düzgün, 2007, s. 7).

Crowe (2000), yapılandırılmış çevrenin uygun ve etkili kullanımının, suçun işlenme korkusunu ve suçun sıklığını azaltarak, yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sunduğunu ifade etmektedir (Bahar, 2009, s. 272). Tasarım ile suç önleme uygulamalarının 3 ana stratejisi vardır. Bunlar, doğal erişim kontrolü, doğal gözetim ve bölgesel uygulamadır (Crowe, 2000, s. 36). Bu üç strateji, insanların yaşamak, çalışmak, seyahat etmek veya ziyaret etmek için oluşturdukları ve kendilerini güvende hissettikleri bir ortam yaratmak için birlikte çalışır (Crowe and Zahm, 1994, s. 23).

Doğal erişim kontrolü: Erişim kontrolü, bir bölgeye, amaçlanan-istenen kullanıcıların dışındaki kullanıcıların erişimini engellemek için çalılar, çitler, kapılar ve diğer fiziksel tasarım elemanları kullanılarak sağlanır.

Doğal gözetim: Amaçlanan-istenen kullanıcılara çevreyi görme imkanı verirken, davetsiz misafirlerin de gözlemlenmesini sağlar. Gözlem, yeterli aydınlatma ve engelsiz görüş sağlayan peyzaj tasarımı ile geliştirilebilir.

Bölgesel uygulama: Kamu ve özel mülkiyet ayrımının ön plana çıkarılmasını öngören bir stratejidir. Kamu ve özel alanlar arasındaki sınırların, kaldırımlar, yeşil alanlar, duvarlar ve fiziksel unsurlarla belirlenmesidir (Crowe, 2000, s. 36).

Wekerle ve Whitzman (1995), bu kriterlere yenilerini eklemiş, çevresel tasarım aracılığıyla suç önleme bileşenlerini; aydınlatma, görüş çizgisi, kör noktalar, kaçış/hareket yolları, görünebilirlik, karma kullanım, hareketlilik, alan sahipliği, tabelalar, mekan bilgileri ve genel tasarım olarak genişletmiştir (Ataç, 2008, s. 73).

Güvenli Kentsel Açık-Yeşil Alanlar için Tasarım

Günümüzde Dünya genelinde kamusal alanlarda güvenlik seviyelerinin iyileştirilmesi, yöneticiler, planıcılar ve kentsel tasarımcılar için en önemli konulardan biri olarak görülmektedir (Pourahmad et al., 2013, s. 1). Güvenlik kaygıları, neredeyse tüm kentsel açık-yeşil alanlar için geçerlidir (Mambretti, 2011, s. 60).

Suç önleme ve güvenlik algısını pozitif yönde etkileme amaçlı yapılan çalışmaların büyük bölümü, çevre düzenlemesi ve bakımın suçu önlemede ve güvenlik algısını arttırmada etkili olduğunu vurgulamaktadır (STD, 2012, s. 186).

Kentsel açık-yeşil alanların tasarımı, insanların güvenlik algıları ve bir mekanı kullanma istekliliği üzerinde doğrudan etkili olabilir. Güvenli bir park tasarlamak genellikle iyi bir tasarım olarak kabul edilir. İyi bir tasa-

rım ise kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılar, çeşitli ve ilginç mekanlara sahiptir, mekanla insan arasında bağlantı kurar, insanlara olumlu bir görünüm ve deneyim kazandırır. İyi tasarım, korku ya da suç oluşma olasılıklarını ortadan kaldırmaz ama etkili kontrol için ön koşulları yaratabilir (PPS, 2009). Bu bağlamda tasarım ya bir risk ya da koruyucu bir faktör olabilir (Hilborn, 2009, s. 21). Hassas bir peyzaj tasarımı, kullanıcıların açık-yeşil alanlarda güvenlik algısını olumlu etkiler ve anti sosyal davranışlardan vazgeçilmesini sağlar (Mambretti, 2011, s. 50).

“Project for Public Spaces” tarafından yapılan çalışmada; güvenli parklar tasarlanırken düzenli ve okunabilir bir tasarım, görünürlük ve görüş hatları oluşturma, ulaşım ve dolaşım, aydınlatma, kullanım çeşitliliği, tabela ve park bilgileri, suçun gerçekleşebileceği izole yerleri azaltma ve yardıma erişim konularına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (PPS, 2009)

Savunulabilir mekan, mekan dizim analizi ve çevresel tasarım aracılığıyla suç önleme stratejileri, tek tek ve ya birlikte kullanılarak güvenli kentsel açık-yeşil alanlar tasarlanabilir.

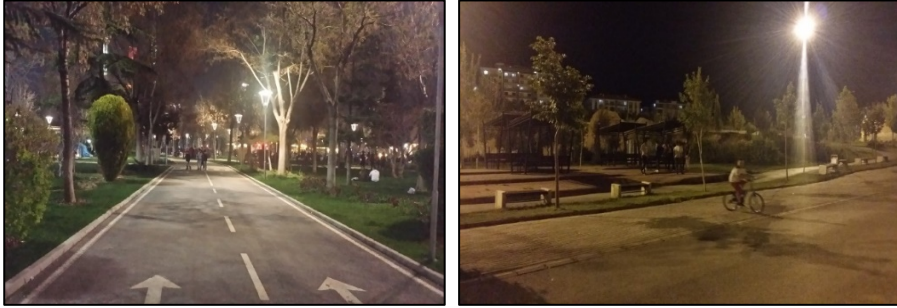
Okunaklı, anlaşılır bir tasarım: Okunabilirlik, yapı çevrenin netliğidir. Aynı zamanda mekanın zihinde canlandırılmasına yardımcı olan niteliklerdir. Bir açık-yeşil alanın okunaklı, anlaşılabilir olması, parçaların tanınma kolaylığı, mekanların işlevlerinin belirgin olması ve tutarlı bir düzen içinde organize edildiğini gösterir. Bir açık-yeşil alan anlaşılır olduğunda kullanıcılar net ve doğru bir algı oluşturabilir. Kolaylıkla bir yol bulma yeteneği, güvenlik ve rahatlık duygusuna katkıda bulunur. Bunun tersine güvensiz hissetme, yön bulma şansı azaldığında ve nerede bulunduğu anlaşılmadığında; tabela, işaretler veya referans noktaları yoksa ortaya çıkar (PPS, 2009).

Sınırların tanımlanması: Açık-yeşil alanların mülkiyet haklarını korumak ve kontrolü sağlamak için alanın net sınırlarının bilinmesi ve tanımlanması gereklidir. Sınırlar, fiziksel veya algısal (sembolik) olarak tanımlanabilir. Çit, duvar, bitkiler veya işaretler kabul edilebilir sınır tanımlamalarıdır. Sınırların, açık-yeşil alanın içinden ve dışından bakıldığında görüşü engellemeyecek şekilde olması güvenlik açısından en uygun çözümdür.

Fiziksel veya algısal olarak sınırların belirlenmesi, belirli sınırlar içindeki kullanıcılara, bu sınırlar içinde gerçekleşen eylemleri gözlemleme imkanı verir. Böylece kullanıcılar tarafından kontrol ediliyormuş gibi algılayan suça meyilli kişi ya da kişileri, alan dışında tutmaya yardımcı olur.

Kontrollü giriş (giriş-çıkış kontrolü): En az düzeyde koruma gerektiren bir alan, erişim denetimlerinin uygulanmasıyla mümkündür. Erişim kontrolleri, bir bina veya alana yapılan hareketi ve bina veya alan içindeki hareketleri düzenler (Fay and Garcia, 2010, s. 195). Açık-yeşil alanlar için tanımlı bir ana giriş ve alanın büyüklüğüne bağlı olarak tali giriş/girişler, giriş-çıkış kontrolünü sağladığı gibi alan üzerindeki hakimiyeti de artırır. Açık-yeşil alana giriş noktası ne kadar fazla olursa alanın kontrolü ve güvenliğini sağlamak zorlaşır. Alana giriş ve çıkış noktaları rahatlıkla görülebilir, erişilebilir ve yeterli sayıda olmalıdır. Kontrollü giriş, özel güvenlik elemanları, güvenlik kameraları, ücretli giriş veya turnike sistemi gibi farklı alternatiflerle sağlanabilir. Kontrollü giriş, suça meyilli kişiler için caydırıcı olurken istenmeyen ve şüpheli kişiler (evsizler, dilenciler, madde bağımlıları, sokak çocukları ve başıboş gençler) ile sokak hayvanlarının girişi de engellenebilir.

Aydınlatma: Karanlık, loş ve izbe alanlar çoğu birey için korkutucudur (Şahin, 2016; s.107). Güvenliği sağlamak için tasarımda en çok istenen değişiklik genellikle aydınlatmanın artırılmasıdır. Yürüyüş yolları, odak noktaları, toplanma yerleri ve bina girişleri vurgulanarak bir parkın düzeni netleştirilebilir. İşaret ve tabelalarla birlikte uyumlu bir sistem olarak tasarlandığında aydınlatma, bir açık-yeşil alanın gece görüşünü, kullanım yoğunluğu ve süresi (Şekil 6) ile kullanıcıların keyfini, memnuniyetini artırır (PPS, 2009).

Şekil 6. Aydınlatma açık-yeşil alanın kullanım süresini artırır (Kültür Park ve Kanyon Park, Konya) (Foto: Filiz Çelik, 2017)

Güvenlik açısından aydınlatmanın iki önemli amacı vardır; saldırıya karşı psikolojik bir caydırıcılık oluşturmak ve kullanıcının çevreyi iyi algılamasını sağlamaktır. İyi bir aydınlatma, açık-yeşil alanların yeterli aydınlatılmasıyla, etkili bir suç kontrol yöntemi olarak çalışır. Aydınlatma, algılanan

kişisel güvenlik üzerinde etkili olduğu için mağdur olma korkusunu azaltabilir. Yeterli aydınlatma ile içinde bulunduğu çevreyi rahatlıkla görebilen kullanıcı bildiği, tanıdık çevrede kendini güvende hisseder (Fennelly, 2004, s. 18).

Aydınlatma da renklerin etkisi de oldukça önemlidir. Turuncu, beyaz, pembe ve yeşil insana güven veren renklerdir. Renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkileri dikkate alınarak aydınlatma yapılması açık-yeşil alan kullanıcılarının güven algısına olumlu katkı sağlar.

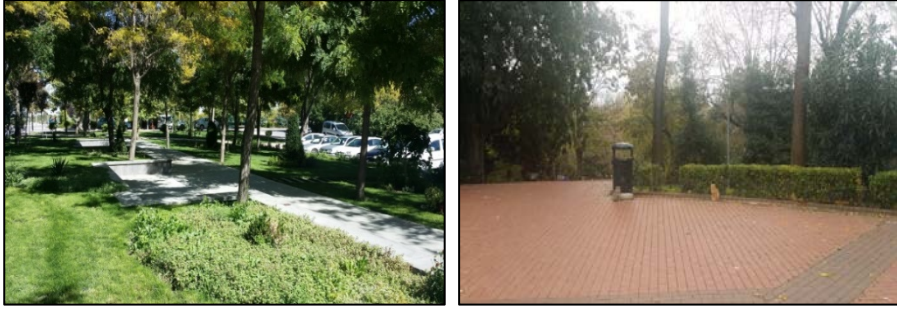
Görünürlük ve görüş hatları: Görünürlük, park kullanıcılarının konfor ve güvenlik duygularını arttırmada önemli bir faktördür. Açık-yeşil alanları kullanan insanların çevresinde diğer kullanıcıları görmesi güvenlik algılarını belirgin bir şekilde artırır. Net görüş hatları kullanıcıların, tehdit olarak algılayabilecekleri kişilerin varlığını doğrulama imkanı verir. Bir alanın içine veya dışına bakma yeteneği, görsel geçirgenlik olarak adlandırılır. Ağaçlar, çalılıklar, çitler, duvarlar, kör noktalar veya binaların varlığı görünürlüğü engelleyebilir ve böylece algılanan ve gerçek güvenliği azaltabilir. Uygun görünürlük derecesi bir açık-yeşil alanın ölçek, işlev, bağlam ve kullanıcı grubuna göre değerlendirilmelidir (PPS, 2009).

Kullanıcılar, açık-yeşil alanda hem geniş bir görüş açısı hem de sığınacak yer sağlayan bölgeleri tercih etmektedir. Bu tür yerler insanlara tehlikelerden kurtulmak için saklanacak yer sağladığı gibi tehlikeyle karşı karşıya kalmadan önce potansiyel kurbanların gözlem yapmasına imkan vererek tehlikeleri önlemelerini ve hatta gerektiğinde tehlikelere karşı koymalarını ve böylece kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır (Akman Çınar, 2012, s. 32).

Doğru bitkisel tasarım ve yeterli aydınlatma ile açık görüş sağlayan alanların oluşturulmasına katkıda bulunulabilir. Böylece suç eylemlerinin oluşabileceği izole alanların azaltılması sağlanarak kullanıcılar için daha güvenli ortamlar oluşturulabilir (Yücel, 2007).

Bitkiler ve bitkisel tasarım: Bazı durumlarda, açık-yeşil alanlarda bitkilerin kullanımı ve mekan düzeninden kaynaklanan morfoloji, güvenliğin algılamasında önemli bir rol oynamakta ve samimi bir ortam yaratılmasına katkıda bulunmaktadır (Mambretti, 2011, s. 62). Yeşil alanlarda bitki örtüsü yoğunluğunun, olumsuz güvenlik algısı ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Yoğun bitki örtüsü, kör noktalar oluşturarak, uzun mesafeleri görebilme yeteneğini veya hareketin kolaylığını engelleyerek güvenlik ve emniyet algısını olumsuz etkilemektedir (Şekil 7). Bu durum, çoğu kentsel yeşil alanların yönetiminde hakim bir paradigma

olarak, bir yeşil alanın biyolojik çeşitliliğini destekleme kabiliyeti üzerindeki olumsuz etkileri olmasına rağmen bitki örtüsünün temizlenmesine ve görüş hatlarının açılmasına yol açmıştır. (Fuller and Irvine, 2010, s. 145). Böyle bir durum yaşanmaması için bitkisel tasarımda ağaç ve çalılarının boyu ve taç yoğunluğu göz önüne alınarak görüşü ve hareket kolaylığını engellemeyecek şekilde konumlandırılmalıdır. Düzenli olarak ağaç ve çalılarının budaması yapılmalıdır. Ayrıca ağaç ve çalılarının bulunduğu yerler aydınlatılarak gece görüşü sağlanabilir.

Şekil 7. Güvenlik algısını olumlu (Selçuk Üniversitesi Kampüsü, Konya) ve olumsuz (Maçka Demokrasi Parkı, İstanbul) etkileyen bitkisel tasarım (Foto: Filiz Çelik, 2017)

Hareket tahminleri: Suça meyilli kişiler bekleyebilecekleri, saklanabilecekleri ve başkaları tarafından görülemeyecek bir yere ihtiyaç duyarlar. Tehlike ve suç fırsatlarının azaltılması veya ortadan kaldırılması için tehlike arz eden kişilerin davranış şekilleri ve hareketlerini öngörülerek tuzak alanlar ve kapalı görüş hatları oluşturmamaya, gözetim sağlamaya dikkat edilmelidir.

Tuzak alanlar: Karanlık, görüşü kapalı ve belirsiz yerler saklanma için uygun yerler olduğu için kullanıcıların suça maruz kalma korkusunu artırır. Bu nedenle kullanıcılar için tasarımın anlaşılır ve görüş hatlarının açık olması, işlevi belirsiz mekanların olmaması gerekmektedir. Duvar, çit, ağaç ve çalılar kullanılırken tuzak alanlar oluşturmamaya ve görüşü kapatmamaya dikkat edilmelidir.

Tabela ve işaretler: Açık-yeşil alan hakkında bilgi veren, uyaran, yönlendirici tabela ve işaretler, güvenliği sağlamada önemli bir bileşendir (Şekil 8). Harita veya maketler ve açıklayıcı metinler daha fazla güvenlik duygusu oluşturur. Çünkü insanlar nerede olduklarını ve gitmek istedikleri yere nasıl gidebileceklerini bildiklerinde kendilerini daha güvende hissederler. Tabelalar, kullanıcıları güvenlik sorunları hakkında eğitmek

ve şüpheli etkinliği bildirmeye teşvik etmek için bir araç olarak da kullanılabilir (PPS, 2009).

Şekil 8. Uyarı, bilgi ve yönlendirme tabela ve işaretleri (Foto: Filiz Çelik, 2016)

Donatı elemanları ve çocuk oyun elemanları: Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik sadece suç tehdidi ve tehlikesiyle ilgili değildir. Aynı zamanda kullanılan malzemeler (plastik, ahşap, metal, taş vb), döşeme (kaygan olmayan), bitkiler (zehirli ve dikenli olmayan), donatı elemanları ve çocuk oyun elemanlarının kişinin bedensel sağlığını ve bütünlüğünü bozmayacak nitelikte olması gerekmektedir. Donatı elemanları ve çocuk oyun elemanları, kullanıcının yaş, cinsiyet, istek ve ihtiyaçları ile sosyo-kültürel özelliklerine uygun olmalıdır. Ergonomik olmalı, kullanılan malzeme ve sağlamlık açısından kullanıcıların sağlığını ve fiziksel güvenliğini tehlikeye atmayacak şekilde olmalıdır.

Konumlandırma ve ayırma: Bir park içerisinde yer alan kullanımların konumu ve birbirleriyle ilişkisi de güvenlik açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Özellikle çocuk oyun alanlarının, çevreden gelecek tehlikelere karşı park içerisinde korunaklı ve merkezi bir noktada yer alması; yakınında ebeveynlerin çocuklarını oynarken gözetleyebilmeleri için oturma elemanlarına yer verilmesi gerekmektedir.

Kullanımların birbirlerine tehlike yaratmaması için yeterli mesafelerle veya sınır elemanları ile birbirinden ayırmaya dikkat edilmelidir. Macera içeren ve çok hareketli aktivitelerin (gokart pisti, macera parkuru gibi) özellikle çocuk oyun alanlarından uzak konumlandırılması gereklidir. Açık-yeşil alanda yer alan havuz, gölet gibi su yüzeylerinin kullanıcılar özellikle de çocuklar için tehlike yaratmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Park içinde sirkülasyonu sağlayan yolların karma kullanımı yerine yaya, bisiklet, kayak için yolların birbirine paralel ancak ayrı parkurlar şeklinde tasarlanması gerekmektedir.

Yönetim ve bakım: Kentsel açık-yeşil alan yönetiminde, kişinin ve mülkiyetin güvenliği temel konulardan biridir (Fuller and Irvine, 2010, s. 145). Fiziksel çevrenin niteliği bireylerin güvenlik duygusunu ve suç korkusunu etkilemektedir. Açık-yeşil alanların bakımsız olması sahipsizlik, denetimsizlik ve kontrolsüzlük duygusu oluşturmakta ve suç işlemeye yöneltebilmektedir (Şahin, 2016, s. 107). Bakımsızlık (grafiti, vandalizm, çöp yığınları, eskimişlik, köhneleşme vb) yönetim ve sosyal kontrolün olmadığına kanıtı olup, kullanıcılar tarafından suç tehdidi içeren; potansiyel suçlular için de suça uygun mekanların fiziksel işaretleri olarak görülmektedir.

Kırık cam teorisine³ göre kentsel açık-yeşil alanların bakımsız olması suçu teşvik edebilir ve güvensiz olarak algılanmasına neden olabilir. Bu durumda bakımsız olan yerler suçluyu kendine çekerken kullanıcılar tarafından alanın aşamalı olarak terk edilmesine yol açar. Açık-yeşil alanın mevcut görünümü, yönetimi, gözetimi, kontrol edildiği ve bakım yapıldığına dair bilgi verir. Böylece suçlular alandan uzak dururken kullanıcılar daha güvenli bir ortamda vakit geçirirler.

Fiziksel ve işlevsel çeşitlilik: Fiziksel ve işlevsel çeşitlilik, daha yüksek bir kullanım yoğunluğuna neden olabilir. Fiziksel çevre faktörleri içerisinde işlevlerin/kullanımların çeşitliliği, açık-yeşil alanın farklı yaş, cinsiyet, inanç, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere sahip kişiler tarafından tercih edilme oranını yani kullanımını artırır. Donatı elemanları ve peyzaj yapılarının biçimi, rengi ve dokusundaki çeşitliliğin yanı sıra bir dizi etkinlik, kullanıcıları cezbeden ilginç bir ortama katkıda bulunur. Fiziksel ve işlevsel çeşitlili-

³ Kırık cam teorisi: Wilson ve Kelling (1982), kamu düzeninin sürdürülmesi yönündeki temel kaygılardan yola çıkarak; yüksek düzeyde bir düzensizliğe karşı tolerans gösterilmesinin kamusal alanda suçla sonuçlanacağını ifade etmiştir. Küçük düzensizlikler, kontrol edilmeden bırakıldıklarında büyük düzensizliklere dönüşerek ortamın suç için müsait olduğuna dair bir işaret olduğu imajını yaratmaktadır (Akman Çınar, 2012).

ğe paralel olarak kullanıcı yoğunluğu güvenlik duygusunu arttıran faktördür. Kullanıcıların yoğunluğu, yer alan ticari faaliyetler ve toplu taşımanın yakın olması, olası bir tehlike anında çevreden yardım alma imkanını arttırdığı için mekanın daha güvenli hissedilmesini sağlar.

Gözetim: Resmi ya da gayri resmi gözetim (sosyal gözetim) ile parktaki faaliyetlerin başkaları tarafından görülebilmesi, vandalizmi, uygunsuz faaliyetleri ve yalıtım duygularını azaltmak açısından önemlidir. Resmi gözetimi sağlamak için güvenlik kameraları ve özel güvenlik birimlerine, kontrollü giriş ve mümkün olduğu kadar az sayıda giriş noktasına yer verilmiştir. Sosyal gözetim, açık-yeşil alanı sürekli kullanan kişilerin, yabancıların suç eylemlerini veya şüpheli hareketlerini gözlemlemesi durumudur. Böylece sürekli kullanıcılar, tehlikeli ve şüpheli kişileri özel güvenlik veya emniyet görevlilerine bildirebilirler.

Gerek resmi gerekse resmi olmayan gözetim, meşru kullanıcıların kullanımını teşvik ederken istenmeyen kişiler ve suça meyilli kişiler için caydırıcı bir etkiye sahiptir.

Yardıma erişim: Erişilebilir ve kolayca bulunabilen halka açık telefonlar, yönetim ve güvenlik birimi veya polise erişim acil durumlar için öncelik taşır. Telefonlar günümüzde eskiye göre fazla kullanılmasa da çalışır durumda olması, görünür polis devriyeleri ve özel güvenlik elemanlarının varlığı gibi güvenlik algısını olumlu etkilemektedir. Ayrıca park yönetiminin varlığı da benzer bir rol oynamaktadır (PPS, 2009).

Açık-yeşil alanın yoğun kullanılması; büfe, kafe, restoran gibi ticari işletmelerin varlığı; toplu taşıma durak ve güzergahlarının yakın olması çevreden yardım alınabileceğini düşündürdüğü için kullanıcıların güvenlik algısını olumlu etkilemektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

İnsanın her ihtiyacı için bir mekana gerek vardır. Sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanabileceği mekanlar arasında da kentsel açık-yeşil alanlar yer almaktadır. Kentsel açık-yeşil alanların kullanılabilmesi, güvenli mekanlar olarak algılanmasına bağlıdır. Bu bağlamda kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliğin sağlanması, kent halkının sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılaması için bir temel oluşturmaktadır.

Fiziksel aktiviteyi destekleyen mekansal özelliklerin başında erişilebilirlik, güvenlik ve estetik gibi faktörler yer almaktadır. Güvenli olarak algılanan kentsel açık-yeşil alanlar, kullanıcıları mekana çeker ve mekandaki can-

lılığı arttırır. Bunun tersine güvenli olmayan mekanlar ise kullanıcı tarafından tercih edilmez. Kullanıcısı olmayan bir yer ise mekan değil sıradan, herhangi bir alandır.

Kentsel mekanın fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına bağlı olarak ortaya çıkan tehlikeler, suçlular, suç ve suç tehdidinin kentli üzerinde yarattığı korkunun azaltılmasında güvenli kent mekanları tasarlamak önem taşımaktadır. Kentsel açık-yeşil alanlar kamuya açık alanlar olduğu için kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarını azami düzeyde karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik ve emniyet, kullanıcının memnuniyeti, yaşam kalitesi ve huzuru açısından da önemli bir faktördür.

Tüm dünyada ve Türkiye’de kent güvenliğini sağlamak giderek zorlaşmaktadır. Kentte güvenliğin sağlanması devletin temel görevi olup aynı zamanda farklı aktörlerin de sorumluluk alanına girmektedir. Etkin bir güvenliğin sağlanması için devletin kurumlarıyla birlikte birey, aile, toplum, sivil toplum örgütleri, araştırma merkezleri, üniversiteler, eğitimciler, planlamacılar, tasarımcılar, sosyologlar ve psikologlar iş birliği içerisinde olmalıdır.

Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenliğin sağlanması geniş kapsamlı bir görevdir. Güvenli kentsel açık-yeşil alanların oluşturulması tasarım aşamasından itibaren mümkün olabilir. Ancak güvenlik sadece tasarımla veya tek bir eylemle sağlanamaz. Tasarım ve uygulama sonrası yapılacak yönetim ve bakım çalışmaları da güven algısını olumlu destekleyerek sürekliliğini sağlayacaktır. Güvenli açık-yeşil alanlar oluşturmak ve korumak için tasarım, uygulama, bakım, yönetim ve kullanıcı katılımını içeren bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Bunların yanı sıra yerel yönetimler, valilikler, Zabıta Müdürlüğü ve illerde Emniyet Müdürlüğü’nün tasarımcılar ile iş birliği yapması daha etkili olacaktır. Özellikle yerel yönetimler tasarımcılarla birlikte kentsel açık-yeşil alanların tasarımı ve yönetimi ile kamu güvenliğini bütünleştirmeye çalışmalıdır.

Extended Abstract

Security in the Urban Open-Green Areas

*

Filiz Çelik
Selçuk University

Security is a basic need for people. Physiological needs have been met, people can move on to the next level of needs, which are for safety and security. If a person does not feel secure in an environment, they will seek to find security before they attempt to meet any higher level needs (Maslow, 1943). For this reason, security, as a basic human need, is at the forefront of the most important needs in open-green spaces. First of all, urban open-green areas should provide secure spaces to their users. Afterwards, it has been expected that urban open-green spaces should offer spaces and uses that will satisfy their needs for rest, entertainment, socialization and belonging.

Security is also indicator of quality of life, urban quality and space quality, life index, livability and quality criteria for the design of public spaces. Besides, security is one of the working areas of environmental psychology.

Security is at the head of the reasons that push people to life in a collective way (Kaypak, 2012, s. 4). People throughout history gathered together to establish cities with the motive of protection and felt safe in the city (Kaypak, 2016, s. 36). In cities, life is possible by ensuring security (Bahar, 2009, s. 271).

Security, as a basic human need, is recognized as a living and urban right, as mentioned in the European Urban Charter. Security is the concern of everyone. Basic principles on security have been determined and these principles have been gathered under the main heading "Ensuring Urban Security and Crime Prevention" in the European Urban Charter (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü [M.İ.G.M.], 1996, s. 25).

The reasons that make a city insecure are;

- Rapid population growth, population mobility (mobility of refugees and local people), immigration and reduction in social control,
- Foreigners and unwanted people (homeless, drug addicts, beggars, street children and stray teenagers),
- Increase in crime and criminal rates,
- Organized crime and terrorism,
- Local conflicts and social violence (Kaypak, 2012, s. 17),
- Confusion and irregularity,
- Economic situation (unemployment and low income level),
- Traffic problem,
- Various events such as fire and accidents,
- Natural disasters (earthquake, sudden climate events and flood),
- Environmental problems (air, water, soil and noise pollution),
- Spatial characteristics (urban depression areas, abandoned and unused places, defenseless areas, dark, dim and secluded places, lack of maintenance) (Şahin, 2016; STD, 2012).

Physical characteristics of any space affect the sense of security/insecurity in an individual. Greene (2003), in the study of secure/insecurity in Latin America identified 6 factors that constitute the sense of secure/insecurity (Table 1).

Table 1. Components in security feeling (Greene, 2003, s. 18)

Visual field	Visual control
Lighting	Windows overlooking Street
Trees and shrubbery	Presence of kiosks and bus stops
Streets and alleyways width	Transparency of fencing
Urban grid	Presence of other pedestrian
Social network	Space use
Degree of acquaintance with neighbors	Vehicular flow
Neighborhood organization	Bus routes
Neighborhood identification	Urban furniture
Potential help	Danger factors
Police presence	Presence of pubs or off-license
Door entrances to houses	Presence of derelict sites or walled plots
Presence of public telephone	Poverty level
Commerce	Groups of youngsters
	Nigh time

Urban open-green areas are among the public spaces heavily used in the city. In most countries of the world people have spent some of the leisure time in the urban open-green areas. Urban open-green areas could

make positive contributions to the users in terms of their quality of life, social, cultural, economic and health, and sometimes they could also have negative effects. Spatial features, lack of maintenance, crowded, strangers, traffic, climate events, street animals, criminal danger and threat can occasionally have a negative impact on users' security perception. Insecurity is one of the first among these negative effects.

These are signs that people consider a park secure:

- Parents take children there
- Females go there as often as males
- Elderly people regularly visit the park
- Workers have lunch or take breaks there (Hilborn, 2009: 5).

Safety refers to the personal security of park users, and is an important barrier to park use (Bedimo-Rung et al., 2005, s. 165). Open-green areas containing insecure, criminal danger and threat are not preferred by users. Insecure open-green areas are not preferred by users. For this reason, urban open-green areas should provide secure spaces for their users. Physical factors of open-green areas have been related to sense of security.

Survey studies suggest that urban green spaces are dangerous and insecure places, where crime is rampant, which leads to avoidance behavior. Cherished as amenities, but also dreaded, for the fear they evoke sometimes, green spaces are largely misunderstood, particularly, from a safety and criminological point of view (Alvim, 2016, s. 1). The design of a park can have a direct impact on people's perceptions of safety and their willingness to use a space. The physical characteristics which park users associate with high-risk environments include (Table 2) (Project for Public Spaces [PPS], 2009):

Table 2. The risky physical characteristics in parks (PPS, 2009)

Risk factors in terms of security in open-green areas	
Poor lighting	Trees and bushes
Confusing layout	Areas of concealment
Physical and aural isolation	Poor maintenance
Poor visibility	Vandalism
No access to help	Presence of undesirables

Nowadays, improvement of security levels in public spaces around the world is considered as one of the most important issues for managers, planners and urban designers (Pourahmad et al., 2013, s. 1). Design concepts for creation of secure spaces and preventing the crime in buildings, cities, interior spaces or urban landscapes (Table 3):

Table 3. Design concepts and principles

Design concepts	Principles
Defensible space	Territoriality Surveillance Building image Juxtaposition
Space syntax	It is a set of analytical and descriptive tools for analyzing the crime formations in buildings, cities, interior spaces or urban landscapes.
Crime Preventing through Environmental Design	Natural access control Natural surveillance Territorial behavior

It can be ensured that urban open-green areas are safe places by taking into consideration approaches of defensible space, space syntax and crime preventing through environmental design. Legible and understandable design, defining boundaries, entry-exit control, lighting, visibility and line of sight, plants and planting design, motion estimation, trap areas, signs, reinforcement elements and children's playground equipment, positioning and separation, management and maintenance, physical and functional diversity, surveillance and help access could make secure open-green areas. The suggestions of this study could be utilized to develop landscape design and design guideline to create open-green areas that feel safer.

Kaynakça/References

- Akman Çınar, E. (2012). *Fiziksel mekan ve güvenlik algısı: İstanbul Boğaziçi öngörünüm alanı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aksoy, E. (2007). Suç ve güvenli kent yaklaşımı. *Dosya* 06, 55, 11-15.
- Alpkutlu, M (2014). *Modern dünyanın ahlak krizinde çevre güvenliği*. 2nd International Symposium on Environment and Morality, 24-26 October, Adıyaman.
- Alvim, N. (2016). *Crime and in(security) in green spaces: an exploratory study of park rangers perceptions*. Porto: Universidade Fernando Pessoa.
- ANFA. (2017). ANFA Güvenlik. 7 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.anfaguenlik.com.tr/> adresinden erişildi.
- Anonim, (2017). Belediye Zabıta Yönetmeliği. 8 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070411-4.htm> adresinden erişildi.
- Anonim, (2013, Ağustos 21). Uşak Belediyesi parkları tinercilere terk etti, Karaağaç Mahallesi sakinleri tedirgin. *Uşak Haber Merkezi*, 1 Ağustos 2017 tarihinde

- <http://www.usakhabermerkezi.com/guncel/usak-belediyesi-parki-tinerclilere-terketti-karaagac-mahallesi-sakinleri-tedirgin-h6894.html> adresinden erişildi.
- Anonim, (2017). Etimesgut parkları bakımlı, temiz, güvenli. 1 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.etimesgut.bel.tr/index.php?Page=Haberler&DuyuruNo=421> adresinden erişildi.
- Anonim, (2017a). Mobil PARK Polisi 1 yaşında, 10 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.istanbul.pol.tr/etkinliklerimiz/Sayfalar/Mobil-Park-Uygulaması.aspx> adresinden erişildi.
- Apak, S. Ülken, G. ve Ünlü, A. (2002). Yeni bir toplu konut yerleşmesinde “güvenlik duygusunun” değerlendirilmesi. *itüdergisila mimarlık, planlama, tasarım*, 1(1), 65-72.
- Arjmand, R. (2017). *Public urban space, gender and segregation women-only urban parks in Iran*. New York: Routledge.
- Ataç, E. (2007). Suçun kentsel mekandaki algısı; güvensizlik hissi. *Dosya 06*, 55, 16-23.
- Ataç, E. (2008). *Kent, güvenlik ve güvenli kent planlaması; Bursa örneği*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ataç, E. ve Gürbüz, D. (2009). Kentsel mekanda gelişen suça müdahale etmede disiplinler arası güvenlik politikaları. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(1), 25-46.
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Usak Yayınları.
- Bedimo-Rung, A. L., Mowen, A. J. ve Cohen, D. A. (2005). The significance of parks to physical activity and public health a conceptual model. *American Journal of Preventive Medicine*, 28(252), 159-168.
- Boyacı, E. (2010). *Ülkemizde kent parkı işlevlerini belirleyen etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cicerali, E. E. ve Cicerali, L. K. (2016). *Çevre ve suç: şehir güvenliğini artırmada çevre psikoloji yaklaşımı*. İstanbul Güvenlik Konferansı, 2-4 Kasım, İstanbul.
- Crowe, T. D. ve Zahm, D. L. (1994). Crime prevention through environmental design. *Land Development*, Fall, 22-27.
- Crowe, T. D. (2000). *Crime Prevention through environmental design: applicants of architectural design and space management concepts*. Boston: National Crime Prevention Institute.
- Düzgün, Ş. (2007). Suç olgusuna teorik yaklaşımlar ve disiplinler arasılık. *Dosya 06*, 55, 4-10.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2017, Temmuz 24). 81 ilimizde “Türkiye Huzurlu Parklar Uygulaması” düzenlendi. 26 Temmuz 2017 tarihinde <https://www.egm.gov.tr/haberler/Sayfalar/81-II%C4%B1m%C4%B1zde-%E2%80%9CTurk%C4%B1ye-Huzurlu-Parklar-Uygulamas%C4%B1%E2%80%9D-Duzenlend%C4%B1.aspx> adresinden erişildi.
- Fay, J. & Garcia, M. L. (2010). Entry control. L. J. Fennely (Der.), *Effective physical security* içinde (ss. 195-202). USA: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Fennelly, L. J. (2004). *Effective physical security*. USA: Elsevier Inc.

- Fırat, A. S. (2008). Yoksulluk, kentlerde suç artışı ve kent merkezlerinde özel güvenlik hizmetleri verilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 201-228.
- Fuller, R. A. ve Irvine, K. N. (2010). Interaction between people and nature in urban environments. K. J. Gaston (Der.), *Urban ecology* içinde (ss. 134-171). New York: Cambridge University Press.
- Gehl, J., Litt, D. ve S holt, H. L. (2002). *Public spaces and public life: city of Adelaide*. Copenhagen: Gehl Architects Aps.
- Geray, C. (2007). Güvenli kent ve kente karşı su lar  zerine. *Dosya* 06, 55, 50-55.
- Greene, M. (2003). *Urban safety in residential areas: spatial variables in crime and feeling of (in)security*, World Bank Urban Research Symposium, 15-17 December, Washington D.C.
- G le  Solak, S. (2017). Mekan-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Hilborn, J. (2009). *Dealing with crime and disorder in urban parks*. USA: Center for Problem-Oriented Policing, Inc.
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). Kentsel mekanda kalite kavramı. *Megaron*, 4(3), 131-146.
- Kahraman, M. D. (2004). İnsan ihtiyaçları ve mekansal elverişlilik kavramları perspektifinde yaşanılırlık olgusu ve mekansal kalite. *Planlama*, 24(2),74-84.
- Kaypak, Ő. (2012). Güvenlikte yeni bir boyut;  vresel güvenlik. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(8), 1-22.
- Kaypak, Ő. (2016). Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 33, 35-50.
- Kula, S. ve  akar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kundak, S. (2013). *Kentsel güvenlik ve emniyet*. 25th International Building&Life Congress, 28-30 March, Bursa.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.
- Mambretti, I. M. (2011). *Urban parks between safety and aesthetics*. Zürich: Vdf Hochschulverlag AG an der ETH.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Milliyet. (2017, Temmuz 23). "Türkiye Huzurlu Parklar" uygulamasında yüzlerce kişi gözaltına alındı. *Milliyet Gazetesi*, 26 Temmuz 2017 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/-turkiye-huzurlu-parklar--gundem-2489695/> adresinden erişildi.
- Mimarlar Odası. (2008). *Avrupa Kentsel Şartı-2*, Aydan Erim ( ev.), Ankara: Mimarlar Odası.

- Neisiani, B. A., Seyedan, S. M. ve Radfar, E. (2016). Urban green spaces assessment approach to health, safety and environment. *International Journal of Human Capital in Urban Management*, 1(2), 123-132.
- Newman, O. (1972). *Defensible space: people and design in the violent city*. London: Architectural Press.
- Newman, O. (1996). *Creating defensible space*. Washington: US Department of Housing and Urban Development.
- Payam, M. M. (2014). *Daha güvenli bir çevre oluşturmada ahlakın etkisi*. 2nd International Symposium on Environment and Morality, 24-26 October, Adıyaman.
- Pektaş, E. K. (2003). *Belediye yönetiminde zabıta hizmetleri ve 21. yüzyıl kentinde zabitanın yeri (Afyon Belediyesi örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pourahmad, A., Mahdi, A. ve Bahnamiri, M. M. (2013). Urban security; public spaces a review and survey of security levels in parks of Qom's Second District. *Security and Social Order Strategic Studies Journal*, 5(1), 1-4.
- Project for Public Spaces. (2009, January 1). What role can design play in creating safer parks?, 19 Haziran 2017 tarihinde https://www.pps.org/reference/what-role-can-design-play-in-creating-safer-parks/adresinden_ulaşildi.
- Şahin, D. (2016). *Kent güvenliği algısı ve suç korkusu*. 4th International Congress on Urban and Environmental Issues and Policies, 20-22 October, İstanbul.
- Yücel, F. G. (2007). Kaliteli kent parkı tasarımı, Mimarlık, 334. 17 Ağustos 2017 tarihinde http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1297_adresinden_ulaşildi.
- Türk Dil Kurumu. (1983). *Türkçe sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016, Ocak 22). İllerde yaşam endeksi, 2015, *Haber Bülteni*, sayı: 24561, 26 Temmuz 2017 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561_adresinden_ulaşildi.
- Uluslararası Sivil Toplum Destekleme ve Geliştirme Derneği. (2012). *Dünya ticaret ve finans merkezine doğru İstanbul kent güvenliği*. Ankara: Usak&STD.
- Welsh, B. C., Farrington, F. P., ve O'dell, S. J. (2010). *Effectiveness of public area surveillance for crime prevention: security guards, place managers and defensible space*. Swedish: Swedish National Council for Crime Prevention, Information and Publications.
- Yeang, L. D. (2006). *Quality of place: the north's residential offer*. London: Leeds City Region Llewelyn Davies Yeang.

Dr. Öğr. Ü. Filiz Çelik

1975 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Ankara'da yaptı. 1999 yılında Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı'nda yaptı. 2001-2004 yılları arasında Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde; 2004-2010 yılları arasında Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2012 yılından beri Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Çizim tekniği, temel tasarım, peyzaj tasarımı, maket yapım tekniği, proje ve tasarım stüdyosu derslerini yürütmektedir. Çalışma alanları arasında ekolojik tasarım, kentsel tasarım, tasarım rehberi, kent kimliği, kentsel yaşam kalitesi, tasarımda etik ve sorumluluk ile çevresel tasarım aracılığıyla suç önleme yer almaktadır. Çalışma konularıyla ilgili olarak yayınlanmış makale, kitap, kitap bölümü ve bildirileri bulunmaktadır. Evli ve İngilizce bilmektedir.

She was born in Ankara in 1975. She completed her elementary, middle and high school education in Ankara. She has a graduate (1998), postgraduate (2002) and a PhD (2009) from Ankara University. She worked as a research assistant at Ankara University between 2004 and 2010. She has been working as an assistant professor Department of Landscape Architecture at Selçuk University since 2012. She gives lectures on drawing techniques, basic design, landscape design, model making technique, project, and design studio. Her research interests include ecological design, urban design, design guide, urban identity, quality of urban life, ethics and responsibility in design, and crime prevention through environmental design. She published research papers in various academic journals and proceedings in English and Turkish on her primary research interests. She is married and knows English.

E-mail: filiz@selcuk.edu.tr

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Çelik, F. (2018). Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik. *İDEALKENT – Kent Araştırmaları Dergisi*, 23, 58-94.